

Toezichtprotocol van de afdeling toezicht van de CTIVD (vastgesteld 25 maart 2026)

1. Inleiding

De afdeling toezicht van de Commissie van Toezicht op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (CTIVD) houdt toezicht op de Nederlandse inlichtingen- en veiligheidsdiensten (AIVD en MIVD), de coördinator van de diensten (deze functie wordt vervuld door de Secretaris-Generaal van het Ministerie van Algemene Zaken) en de ministers van BZK en Defensie in hun betrokkenheid bij de uitvoering van de Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten 2017 (Wiv 2017), de Wet Veiligheidsonderzoeken (Wvo) en de Tijdelijke wet landen met een offensief cyberprogramma (Tw).

In de praktijk is ons toezicht voornamelijk gericht op de AIVD en de MIVD. Deze diensten hebben vergaande bevoegdheden om hun publieke taken effectief te vervullen. Zij kunnen heimelijk en grootschalig inbreuk maken op fundamentele rechten van personen, zoals het recht op de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer en het recht op vertrouwelijke communicatie. Daarom gelden hiervoor strenge wettelijke eisen.

Omdat de diensten in het geheim opereren, zijn de reguliere rechtsstatelijke controlemechanismen, zoals het parlement, de rechtspraak of de media, op zichzelf niet toereikend. Daarom is het belangrijk dat er onafhankelijk toezicht is en dat de CTIVD daarvoor voldoende instrumenten heeft. Wij fungeren als de ogen en oren van het parlement en de samenleving. Daardoor maken wij effectieve publieke controle alsnog mogelijk op de activiteiten van de diensten. De overheid en de samenleving moeten erop kunnen vertrouwen dat de diensten de wet naleven en geen misbruik maken van hun bevoegdheden.

Het toezichtdomein van de CTIVD is steeds in beweging, onder meer door geopolitieke, juridische, maatschappelijke en technische ontwikkelingen; ons toezicht past zich aan die veranderingen aan. Ook onze visie op goed en effectief toezicht ontwikkelt zich, wat bijvoorbeeld de afgelopen jaren heeft geresulteerd in andere onderzoeksmethoden en toezichtinstrumenten. Met dit toezichtprotocol bieden wij inzicht in de manier waarop wij invulling geven aan onze toezichthoudende taak. In dit protocol beschrijven wij onze missie en onze uitgangspunten voor goed toezicht. Ook geven wij een toelichting op onze wettelijke taken, bevoegdheden en werkwijzen. Het toezichtprotocol is de leidraad voor onze activiteiten ten behoeve van onze taken, waaronder het uitbrengen van onze bevindingen, conclusies en adviezen. Het toezichtprotocol biedt ook de gewenste voorzienbaarheid voor de partijen waarop de CTIVD toezicht houdt. Het is van belang dat zij weten wat zij van ons als toezichthouder kunnen verwachten en aan welke spelregels wij ons houden.

Dit protocol is openbaar en staat op onze website (www.ctivd.nl). Wij evalueren dit protocol periodiek en maken aanpassingen indien nodig.

2. Afdeling toezicht

2.1. Samenstelling en wettelijke taken

De afdeling toezicht bestaat uit de voorzitter van de CTIVD, tevens voorzitter van de afdeling toezicht, en twee leden. De afdeling toezicht wordt ondersteund door de staf van de CTIVD, onder aansturing van een secretaris-directeur.

De afdeling toezicht heeft twee hoofdtaken:

- Het houden van toezicht op de rechtmatigheid van de uitvoering van de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2017, de Wet veiligheidsonderzoeken, de Tijdelijke wet landen met een offensief cyberprogramma en de daarop gebaseerde wet- en regelgeving.
- Het gevraagd en ongevraagd inlichten en adviseren van de betrokken ministers, het parlement en de samenleving over onze bevindingen. Hierbij kan het gaan om de bevindingen uit onderzoeken, maar ook om advisering over bijvoorbeeld knelpunten in de wet- en regelgeving.

Daarnaast heeft de afdeling toezicht als taak om de betrokken minister ongevraagd te adviseren over de uitvoering van de notificatieplicht. Op grond van de notificatieplicht moet de betrokken minister in beginsel na vijf jaar personen informeren als er bepaalde bijzondere bevoegdheden op hen zijn ingezet. Tot slot heeft de afdeling toezicht als taak om toezicht te houden op de toepassing van de bevoegdheid van de minister van Veiligheid en Justitie tot intrekking van het Nederlanderschap van personen die zijn geplaatst op een lijst van organisaties die deelnemen aan een gewapend conflict en een bedreiging vormen voor de nationale veiligheid.

2.2. Missie

De missie van de CTIVD luidt:

De Commissie van Toezicht op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten bewaakt de balans tussen de belangen van nationale veiligheid en de bescherming van fundamentele rechten.

Toelichting:

In onze missie erkennen wij het belang van nationale veiligheid én het belang van fundamentele rechten. Fundamentele rechten, zoals het recht op de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer en het recht op vertrouwelijke communicatie, zijn belangrijke voorwaarden voor het functioneren van de democratische rechtsstaat. Ze maken dat wij in Nederland vrij met elkaar kunnen samenleven. De inlichtingen- en veiligheidsdiensten hebben tot taak om onze democratische rechtsorde te beschermen. Daartoe zijn zij in bepaalde gevallen juist wettelijk bevoegd om inbreuk te maken op fundamentele rechten. De Commissie van Toezicht op de Inlichtingen en Veiligheidsdiensten bewaakt de balans: enerzijds moeten de diensten hun werk kunnen doen om de nationale veiligheid te bewaken, anderzijds mag de inbreuk op fundamentele rechten niet onnodig of disproportioneel groot zijn.

Bij het invullen van onze wettelijke taken beperken wij ons niet tot het beoordelen van de rechtmatigheid van het concrete handelen van de diensten. Wij richten ons ook in brede zin op het identificeren en beoordelen van risico's op onrechtmatigheden die zich kunnen voordoen binnen ons toezichtdomein en zien toe op de manier waarop de diensten die risico's minimaliseren. Ook bevorderen wij normconform gedrag door toe te zien op maatregelen, processen en cultuuraspecten bij de diensten.

De CTIVD draagt hierdoor bij aan:

- het **beschermen van fundamentele rechten** van burgers die door het werk van de diensten kunnen worden beperkt of geschonden, zoals het recht op de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer en het recht op vertrouwelijke communicatie;
- het **stelsel van checks en balances** binnen de democratische rechtsorde;
- het **waarborgen van de legitimiteit** van inlichtingen- en veiligheidsoperaties, en
- het **maatschappelijke draagvlak** dat noodzakelijk is voor de diensten om effectief te functioneren.

2.3 Beginselen voor goed toezicht

Om onze rol als publieke toezichthouder effectief te kunnen vervullen, is het cruciaal dat wij het vertrouwen van de politiek en de samenleving genieten. In onze toezichtactiviteiten laten wij ons daarom leiden door een aantal beginselen voor goed toezicht.

In ons werk handelen wij volgens de volgende beginselen voor goed toezicht:

- Onafhankelijk
Wij zijn zelfstandig en werken niet onder hiërarchische aansturing. We bepalen zelf welke onderwerpen wij onderzoeken. Onze onafhankelijke positie is in de wet verankerd en is ook noodzakelijk om het vertrouwen van de samenleving in ons toezicht te behouden. Wij rapporteren over onze activiteiten aan het parlement en de samenleving.
- Onpartijdig
Wij werken zonder vooringenomenheid en waken voor elke schijn van belangenverstrengeling.
Onze onpartijdigheid komt onder meer tot uiting in onze oordeelsvorming en publicaties.
- Transparant
Wij zijn transparant waar mogelijk naar de samenleving over onze activiteiten. Wij vinden het belangrijk om verantwoording af te leggen over ons toezicht aan de maatschappij. We stellen ons ten doel waar mogelijk inzicht te geven in de wijze waarop de diensten de balans vinden tussen hun taakuitvoering en de bescherming van de persoonlijke levenssfeer van de burger. Hierbij moeten wij rekening houden met het staatsgeheime karakter van het werk van de diensten. We verantwoorden ons onder meer via ons jaarverslag en andere publicaties aan de samenleving voor de invulling van ons toezicht. Openbaarheid waar mogelijk is het uitgangspunt in onze communicatie.
- Betrouwbaar
Wij gaan zorgvuldig om met onze bevoegdheden. Wij hebben een bijzondere verantwoordelijkheid om veilig en zorgvuldig te werken omdat wij werken met staatsgeheime informatie. Wij voldoen daarom aan strenge normen voor fysieke en

personele beveiliging. Onze medewerkers zijn gebonden aan een geheimhoudingsplicht. Integriteit is het fundament voor de uitvoering van onze taken.

- In verbinding

Wij vullen ons toezicht responsief in door in een open dialoog te staan met in ieder geval de diensten, betrokken ministeries, parlement en maatschappelijke organisaties.

2.4 Toezichtdoelen

Om onze missie uit te voeren, streven we de volgende toezichtdoelen na:

1. Voorkomen dat fundamentele rechten onnodig of disproportioneel worden beperkt of geschonden met een beroep op het belang van de nationale veiligheid.
2. Voorkomen dat zich ongewenste maatschappelijke (neven)effecten voordoen door handelingen of activiteiten van de diensten.
3. Bijdragen aan het politieke en maatschappelijke debat over vragen en zorgen die het toezichtdomein betreffen.

Dit doen wij door het:

1. Bevorderen van normconform gedrag door toe te zien op maatregelen, processen en cultuuraspecten die risico's op onrechtmatigheden helpen voorkomen of mitigeren en normconform gedrag stimuleren.
2. Bewaken van naleving van wet- en regelgeving door het benoemen van onrechtmatig- en onzorgvuldigheden en erop toe te zien dat deze worden gestopt, negatieve gevolgen daarvan worden gemitigeerd en/of hersteld en maatregelen worden getroffen om herhaling te voorkomen.
3. Informeren en adviseren – gevraagd en ongevraagd – van de betrokken ministers, het parlement en de samenleving over onze bevindingen, beleidseffecten, relevante ontwikkelingen en wetsvoorstellen die het toezichtdomein raken. Daarbij signaleren we bijvoorbeeld knelpunten in wet- en regelgeving die de goede taakuitvoering van de diensten en/of het toezicht daarop belemmeren.

3. Werkwijze en bevoegdheden

3.1. Toezichtactiviteiten

Voor het uitvoeren van onze wettelijke taken hebben wij een breed scala aan instrumenten tot onze beschikking. Als onafhankelijk toezichthouder kiezen wij zelf welk instrument wij inzetten en met welke activiteiten wij invulling geven aan onze toezichttaak.

Een belangrijk instrument voor het uitvoeren van onze wettelijke taken is het doen van onderzoek naar de rechtmatigheid van het handelen van de diensten. Verder brengen wij publicaties uit waarin wij de minister, het parlement en de samenleving informeren en adviseren. Het kan dan gaan om het signaleren van (risicovolle) trends en ontwikkelingen of het adviseren over knelpunten in of interpretatie van wet- en regelgeving. Omdat voor deze instrumenten een aantal specifieke regels gelden, gaan we hier in hoofdstuk 4 nader op in.

De manier waarop wij ons toezicht invullen is breder dan deze formele instrumenten. Wij ontplooiën ook veel andere activiteiten die ten dienste staan van onze taken. Met deze activiteiten willen we onder meer bijdragen aan de maatschappelijke en politieke ontwikkelingen op het gebied van nationale veiligheid en de bescherming van fundamentele rechten. We vergroten onze kennispositie en die van onze stakeholders en daarmee dragen wij bij aan de democratische legitimatie van de activiteiten van de diensten. Dit doen we bijvoorbeeld door het uitbrengen van onze eigen publicaties en door het bijdragen aan (wetenschappelijke) publicaties van andere organisaties. Daarnaast dragen we bij aan paneldiscussies tijdens congressen en organiseren we kennissessies binnen het veiligheidsdomein.

De CTIVD heeft een kenniskring samengesteld, die ons adviseert en onafhankelijke tegenspraak biedt. De leden van de kenniskring adviseren ons bijvoorbeeld over de ontwikkeling van het toezicht, van de organisatie en de keuze van nieuwe toezichtactiviteiten. De kenniskring bestaat uit deskundigen op het gebied van onder meer toezicht, techniek en/of nationale veiligheid en komt op reguliere basis bijeen. De leden van de kenniskring nemen deel op persoonlijke titel, zijn gebonden aan geheimhouding en hebben een veiligheidsonderzoek doorlopen. De CTIVD deelt geen staatsgeheimen met de leden van de kenniskring.

Voorts werken we binnen de wettelijke grenzen samen met de Toetsingscommissie Inzet Bevoegdheden (TIB). De TIB toetst de rechtmatigheid van de inzet van bepaalde bijzondere bevoegdheden van de diensten vooraf. De afdeling toezicht van de CTIVD houdt toezicht op de rechtmatigheid van de uitvoering van de taakuitvoering door de diensten. Dit betekent onder meer dat er rechtseenheidsoverleg tussen de TIB en de afdeling toezicht moet plaatsvinden, om tot gezamenlijke standpunten over de interpretatie van de wet te komen. Deze standpunten publiceren de TIB en de CTIVD in zogenaamde rechtseenheidsbrieven.

Ook voeren we overleg met voor ons werkveld relevante organisaties, zoals maatschappelijke organisaties andere toezichthouders, de wetenschap en het bedrijfsleven. Hierbij hoort dat we ons ook richten op internationale samenwerking. De afdeling toezicht heeft regulier overleg met buitenlandse toezichthouders zowel binnen als buiten Europa op het gebied van nationale veiligheid, waarbij algemene kennisuitwisseling centraal staat.

3.2 Toezichtagenda

De afdeling toezicht moet keuzes maken bij vaststellen van haar toezichtagenda. Als onafhankelijke toezichthouder zijn wij vrij om hier eigen invulling aan te geven. In de praktijk baseren wij ons hierbij op de volgende vier beleidsuitgangspunten:

- Het toezicht is **selectief**. Dit betekent dat wij ons toezicht zorgvuldig spreiden over verschillende toezichtonderwerpen en toezichtactiviteiten. Daarbij dragen wij zorg voor een adequate balans tussen onderzoeken bij de AIVD en de MIVD. Ook brengen wij in kaart waar wij als toezichthouder het verschil kunnen maken.
- Het toezicht is **risicogestuurd**. Bij de keuzes die de afdeling toezicht maakt, richten wij ons op de handelingen en activiteiten van de diensten die de grootste en belangrijkste risico's op (onnodige) schending of beperking van fundamentele rechten vormen. Daarbij sluiten wij onze toezichtactiviteiten zoveel mogelijk aan op andere vormen van controle en

verantwoording. De CTIVD bouwt bijvoorbeeld voort op en vermijdt overlap met de oordelen van de TIB en het (financiële) toezicht op de diensten door de Algemene Rekenkamer.

- Het toezicht staat **in verbinding met stakeholders en de samenleving**. De afdeling toezicht betreft bij de prioritering van haar toezichtactiviteiten de maatschappelijke context. Wij richten ons toezicht mede op onderwerpen die het toezichtdomein betreffen waarover maatschappelijke vragen of zorgen bestaan en/of die (frequent) onderwerp zijn van het parlementair debat. In sommige gevallen heeft de afdeling toezicht zich gecommitteerd – bijvoorbeeld in een convenant – om bepaalde toezichtactiviteiten, vanwege het maatschappelijke belang, periodiek uit te voeren.
- Het toezicht is **doelgericht**, waarbij geldt dat **‘voorkomen beter is dan genezen’**. Het toezicht richt zich ook op de wijze waarop de diensten de rechtmatige uitvoering van hun taken (proactief) waarborgen. Het gaat dan bijvoorbeeld om de implementatie van grote (strategische) veranderprocessen of om organisatorische, technische en personele maatregelen die de diensten nemen om invulling te geven aan hun wettelijke zorgplichten en hoe zij die maatregelen in de cultuur, processen en systemen van hun organisaties verankeren.

3.3 Bevoegdheden

Voor het houden van toezicht heeft de afdeling toezicht wettelijke bevoegdheden. We hebben rechtstreeks en zelfstandig toegang tot alle gegevens die in het kader van de wettelijke taakuitvoering van de diensten zijn en worden verwerkt. Dit betekent dat de afdeling toezicht toegang heeft tot alle digitale en fysieke informatie(systemen) van zowel de AIVD en de MIVD. De afdeling toezicht is bevoegd alle plaatsen te betreden. Voor het betreden van een woning hebben we toestemming nodig van de bewoner.

De betrokken ministers, de hoofden van de diensten, en alle anderen die betrokken zijn bij de uitvoering van de Wiv 2017, de Wvo en de Tw zijn verplicht alle noodzakelijke medewerking te verlenen.

De afdeling toezicht bepaalt zelf welke gegevens en welke medewerking we nodig achten. Daarbij kunnen we met iedereen spreken die bij de uitvoering van de taken van de diensten betrokken is of is geweest. Zo nodig kunnen personen onder getuige worden gehoord. (Voormalig) medewerkers van de AIVD en MIVD kunnen zich tegenover de afdeling toezicht niet op hun geheimhoudingsplicht beroepen als zij worden gehoord. De afdeling toezicht kan daarnaast deskundigen horen. Deskundigen zijn verplicht hun taak onpartijdig en naar beste weten te verrichten.

3.4 Interventies

Een belangrijk onderdeel van ons toezicht is het bevorderen van de naleving van wet- en regelgeving door de diensten. Dat doen we door zicht te houden op de verschillende fases in de taakuitvoering van de diensten. Op die manier beogen we de diensten te bewegen tot het mitigeren van risico's op onrechtmatigheden, het voorkomen van onrechtmatigheden, het herstellen van de gevolgen van niet-naleving en het bewerkstelligen van een lerend effect ter voorkoming van herhaling daarvan.

De manieren waarop wij kunnen interveniëren zijn divers van aard en onder te verdelen in formele en informele interventies.

Formele interventies

De afdeling toezicht kan naar aanleiding van haar bevindingen aanbevelingen doen aan de betrokken minister met betrekking tot eventueel te treffen maatregelen. Deze aanbevelingen kunnen in een rapport staan, maar bijvoorbeeld ook in een brief aan de minister. Onze aanbevelingen zijn niet bindend en hoeven niet rechtstreeks verbonden te zijn aan een onrechtmatigheidsoordeel. Het is aan de betrokken minister om de aanbevelingen van de afdeling toezicht over te nemen of af te wijzen. In de praktijk worden de meeste aanbevelingen overgenomen. Op welke wijze de aanbevelingen worden overgenomen, blijkt uit de reactie van de betrokken minister op een rapportage. De minister is verplicht deze reactie samen met de desbetreffende rapportage aan de beide Kamers te zenden (art. 113 Wiv 2017).

Op grond van artikel 12 van de Tw heeft de afdeling toezicht ook een bindende toezichtsbevoegdheid. Deze bevoegdheid houdt in dat de afdeling toezicht in een limitatief aantal in de Tw bepaalde gevallen tot een voorlopig onrechtmatigheidsoordeel kan komen. Aan dat oordeel kunnen wij twee gevolgen verbinden: (i) beëindiging van de desbetreffende bevoegdheid, en/of (ii) de verwijdering en vernietiging van de bij de uitvoering daarvan verwerkte gegevens. De afdeling toezicht deelt haar voorlopig oordeel mee aan de betrokken minister. Als de minister het voorlopig oordeel en de daaraan verbonden gevolgen onderschrijft, dan wordt dit oordeel definitief en is de minister verplicht het binnen drie dagen uit te voeren. Als de minister het oordeel niet onderschrijft, kan hij of zij daartegen in beroep gaan bij de afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State.

Tot onze formele interventies behoren ook onze publicaties waarin wij de minister, het parlement en daarmee de samenleving informeren en adviseren. In paragraaf 3.5 geven wij een overzicht van onze verschillende producten.

Informele interventies

De informele interventies die de afdeling toezicht hanteert zijn niet expliciet in de wet vastgelegd. Zij vloeien voort uit de publieke taak van onafhankelijk toezicht om normconform gedrag te bevorderen, onrechtmatigheden te beëindigen en de schadelijke gevolgen daarvan zoveel mogelijk te beperken en te herstellen. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om een toezichtgesprek met een dienst of een schriftelijke waarschuwing. Ook vinden regulier gesprekken plaats, zowel op ambtelijk als bestuurlijk niveau. Door middel van informele interventies is het vaak niet nodig om onze formele toezichtsbevoegdheden te hoeven gebruiken. Dit laat overigens onverlet dat we wel direct kunnen overgaan tot een formele interventie indien dit noodzakelijk is.

Over de inzet van informele interventies brengen wij niet altijd direct verslag uit. Wel kunnen we in een later stadium over informele interventies rapporteren, bijvoorbeeld als deze niet tot het gewenste resultaat leiden of als onderdeel van de verplichting van de CTIVD om publiekelijk verantwoording af te leggen over haar activiteiten in het jaarverslag. Onze publicaties ter advisering aan het parlement, zoals over (toekomstige) wet- en regelgeving en over gezamenlijke standpuntbepalingen met de TIB sturen wij met vooraankondiging aan de betrokken ministers rechtstreeks aan het parlement.

Keuze voor interventies

Bij onze interventiekeuzes is het uitgangspunt gebruik te maken van het lichtste middel waarvan verwacht wordt dat resultaat wordt behaald. Indien het lichtere middel niet tot het gewenste resultaat leidt, kan worden geëscaleerd naar een zwaardere interventie. Een interventiekeuze is maatwerk en afhankelijk van meerdere factoren.

Bij de keuze voor een interventie wegen we onder meer de volgende factoren mee:

- Omvang, ernst en duur van de onrechtmatigheid en de daarbij gepaard gaande inbreuk op fundamentele rechten van burgers;
- De mate van verwijtbaarheid;
- De oorzaak van de onrechtmatigheid;
- Of er sprake is van recidive (overtreding van hetzelfde artikel);
- Of er sprake is van een toezegging van de diensten (of betrokken minister) die niet wordt nagekomen;
- Of de onrechtmatigheid al uit eigen beweging is beëindigd en/of gemeld bij de CTIVD;
- De nalevings- en/of medewerkingsbereidheid van de dienst;
- Of de interventie gericht is op herstel of preventie.

Bij de keuze en inzet van onze interventies streven we naar voorzienbaarheid en voorkomen we willekeur in ons handelen.

3.5 Overzicht van producten van de afdeling toezicht

In de onderstaande tabel geven wij een schematisch overzicht van onze producten.

Producten	Toelichting/voorbeeld	Grondslag
Rapportage met onderzoeksbevindingen.	Hierbij gaat het om een rapport, brief en/of factsheet of een andere geschikte rapportagevorm, waarin wij rapporteren aan de minister, het parlement en de samenleving. Wij vragen de minister onze rapportage door te zenden aan het parlement. Artikel 113 van de Wiv 2017 is hierbij van toepassing. Dit betekent onder meer dat we onze rapportage van te voren aan de minister voorleggen voor hoor en wederhoor en een check op staatsgeheime informatie, zoals beschreven in hoofdstuk 4 van dit toezichtprotocol.	Artikel 97, derde lid onder a van de Wiv 2017 (en art. 97 derde lid onder sub a j° sub c of sub d).
Gevraagde of ongevraagde rapportage met inlichtingen of advies aan de minister.	Hierbij gaat het om een brief aan de minister, bijvoorbeeld over trends, ontwikkelingen of zorgpunten die de afdeling toezicht constateert op basis van onderzoeksbevindingen en/of (eventuele) staatsgeheime informatie.	Artikel 97 derde lid onder b van de Wiv 2017.

	Indien we de minister vragen om onze brief door te zenden aan het parlement, is artikel 113 van de Wiv 2017 van overeenkomstige toepassing. Dit betekent onder meer dat we onze rapportage van te voren aan de minister voorleggen voor hoor en wederhoor en een check op staatsgeheime informatie, zoals beschreven in hoofdstuk 4 van dit toezichtprotocol.	
Algemene communicatie	Hierbij gaat het om algemene communicatie over onze publieke taak. Denk hierbij aan uitleg op onze website. Het kan ook gaan om brieven waarmee wij communiceren met het parlement, bijvoorbeeld over (toekomstige) wet- en regelgeving of over gezamenlijke standpunten met de TIB (rechtseenheidsbrieven). Deze producten bevatten geen onderzoeksbevindingen en geen staatsgeheime informatie.	De publieke taakuitvoering van de afdeling toezicht.

4. Onderzoek

4.1. Vormen van onderzoek

Als onafhankelijk toezichthouder bepalen wij zelf of en zo ja, naar welke onderwerpen we onderzoek doen en welke vorm het onderzoek aanneemt. Hierbij gaat het om de onderwerpkeuze, maar ook om de verschillende onderzoeksmethoden die we hanteren. Onze onderzoeksvormen en -methoden zijn continu in ontwikkeling. In het kader van voorzienbaarheid, informeren wij de diensten bij de start van een onderzoek over de wijze waarop wij ons onderzoek uitvoeren, het procesverloop en de termijnen die daarbij worden gehanteerd.

Naast ons onderzoek dat gericht is op het vaststellen van bevindingen en het rapporteren daarover in rapporten, brieven en andere producten, verrichten wij ook onderzoeken ten behoeve van onze eigen interne kennispositie. Bijvoorbeeld door het gedurende een bepaalde periode volgen van (technische) ontwikkelingen bij de diensten. Ook kan gedacht worden aan (verkennend) onderzoek ten behoeve van onze risicoanalyses op basis waarvan wij onze toezichtagenda mede bepalen. Onderzoeken ten behoeve van onze interne kennispositie en onze risicoanalyse kondigen wij niet publiekelijk aan en hierover vindt geen publicatie plaats. Wel kunnen we hierover in ons jaarverslag berichten.

De onderzoeken die wij (ten behoeve van onze interne kennispositie) verrichten, betreffen rechtmatigheidsonderzoeken in het kader van onze toezichttaak. Dit betekent dat wij gebruik kunnen maken van onze onderzoeksbevoegdheden (benoemd in 3.3).

4.2 Aankondiging van onderzoek

De afdeling toezicht kondigt onderzoeken in beginsel publiekelijk aan. De aankondiging verzenden we aan beide Kamers der Staten-Generaal via de betrokken minister(s) en het hoofd van de betrokken dienst(en). Ook wordt de aankondiging op de website geplaatst. Uitzondering hierop zijn geheime onderzoeken. Dit zijn onderzoeken die de afdeling toezicht bij uitzondering uitvoert, waarbij het onderwerp of de onderzoeksrichting niet openbaar gemaakt kan worden. Bijvoorbeeld omdat dit gepaard zou gaan met (ernstige) risico's voor de nationale veiligheid. In die gevallen verzendt de afdeling toezicht de aankondiging aan de CIVD, de betrokken minister(s) en het hoofd van de betrokken dienst(en).

4.3 Rapporteren over de uitkomsten van onze onderzoeken

Na afloop van een onderzoek rapporteren wij over onze bevindingen in een geschikte rapportagevorm. Hierbij kan het bijvoorbeeld gaan om een rapport, maar ook om een brief waarin wij onze bevindingen kenbaar maken. Ongeacht de rapportagevorm gaat het formeel om een toezichtrapport in de zin van artikel 113 van de Wiv 2017.

Voor onze oordelen hanteren wij de volgende begrippen:

- 1) **Rechtmatig:** er wordt gehandeld in overeenstemming met de wet.
- 2) **Onrechtmatig:** er wordt gehandeld in strijd met de wet, bijvoorbeeld als niet wordt voldaan aan wettelijke vereisten van noodzakelijkheid, proportionaliteit en subsidiariteit.
- 3) **Onzorgvuldig:** er is een tekortkoming in beleid, werkwijze of processen die (toekomstige) onrechtmatigheden in de hand kunnen werken.

Op grond van onze oordelen kunnen we aanbevelingen doen, bijvoorbeeld om bepaalde maatregelen te treffen die de gevolgen van vastgestelde onrechtmatigheden ongedaan maken of om herhaling daarvan in de toekomst te voorkomen. Daarnaast kunnen we de diensten wijzen op aandachtspunten, bijvoorbeeld als we risico's op onrechtmatigheden hebben gesignaleerd.

4.4 Hoor en wederhoor

Van interviews met medewerkers van de diensten die gericht zijn op het vaststellen van bevindingen stellen we een verslag op. Deze wordt aan de medewerker voorgelegd ter controle op eventuele feitelijke onjuistheden.

Het concept van een rapportage wordt samen met de eventuele geheime bijlage verstuurd aan de betrokken minister en aan het hoofd van de betrokken dienst. We maken duidelijke afspraken met de betrokken dienst over wanneer wij een opgestelde rapportage zullen versturen met het oog op de door ons geplande uiteindelijke publicatiedatum. Op deze wijze kan de dienst zich organisatorisch voorbereiden op de ontvangst van het rapport.

De betrokken minister kan binnen een redelijke termijn na verzending van de rapportage reageren op feitelijke onjuistheden in het rapport. De termijn hangt bijvoorbeeld af van de rapportagevorm en -omvang. Per geval maken we hierbij duidelijke afspraken met de betrokken partijen. De redelijke termijn bestaat maximaal uit zes weken. De minister geeft in deze fase ook aan of er passages in de opgestelde rapportage staan die naar diens oordeel niet in het openbaar gehandhaafd kunnen worden, omdat deze zicht bieden op de werkwijze, bronnen en/of het

actuele kennisniveau van de dienst. De minister kan in dat geval verzoeken deze passages te verplaatsen naar de geheime bijlage.

4.5 Rapporteren over bevindingen

Voor zover de opmerkingen van de minister hiertoe aanleiding geven, passen we de rapportage aan. Bijvoorbeeld als er sprake is van feitelijke onjuistheden, of als er informatie aanwezig is die niet openbaar gemaakt worden. Daarna stellen we de rapportage definitief vast. We informeren de betrokken minister per brief tot welke wijzigingen de reactie heeft geleid.

De definitieve rapportage wordt samen met de eventuele geheime bijlage verstuurd naar de betrokken minister. De betrokken minister heeft maximaal zes weken de tijd om de vastgestelde rapportage met zijn reactie hierop door te sturen naar beide Kamers der Staten-Generaal. Een eventuele geheime bijlage bij de vastgestelde rapportage dient de minister gelijktijdig met de vastgestelde openbare rapportage aan de commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (CIVD) aan te bieden.

Met het doorsturen van de vastgestelde rapportage en de reactie van de betrokken minister aan beide Kamers der Staten-Generaal, is de rapportage openbaar geworden. De afdeling toezicht plaatst de digitale versie van de rapportage dan op haar website. Ook kan de afdeling toezicht een begeleidend nieuwsbericht uitbrengen.

Onze rapportages zijn op grond van de wet in beginsel openbaar, maar kunnen indien nodig een geheime bijlage bevatten. In de geheime bijlage worden gegevens opgenomen die noodzakelijk zijn om onze bevindingen te onderbouwen, maar zicht bieden op de door de dienst aangewende middelen in concrete aangelegenheden (modus operandi), door de dienst aangewende bronnen en het actuele kennisniveau van de dienst. Wij hanteren als uitgangspunt dat over bevindingen aangaande onrechtmatigheden altijd in het openbaar gerapporteerd wordt.

Gelet op onze onafhankelijke positie en de eisen van transparantie en professionaliteit die aan ons als toezichthouder worden gesteld, behouden wij ons het recht voor, indien wij daar gegronde redenen voor hebben, rapportages over toezichtbevindingen rechtstreeks, zonder tussenkomst van de betrokken minister, naar het parlement te sturen. Deze mogelijkheid laat onverlet dat wij de principes van hoor en wederhoor en de beoordeling van de betrokken minister over staatsgeheime informatie respecteren. Ook zullen wij de betrokken minister voorafgaand en tijdig informeren.